

**Зюлковська К.В.**

*студентка III курсу архітектурного факультету  
Київський національний університет будівництва і архітектури*

## **ЕЛЕКТРОННА ПЕТИЦІЯ ЯК ФОРМА ЗВЕРНЕННЯ ДО ОРГАНІВ ВЛАДИ В УКРАЇНІ: ДО ПРОБЛЕМИ РЕАЛІЗАЦІЇ**

Важливими завданнями України на шляху до Європи є демократизація, підвищення ефективності влади, розбудова інформаційного суспільства. За сучасних комунікативних технологій ці завдання слід розглядати у комплексі. Електронна демократія (далі - е-демократія) є дієвою технологією, спрямованою на подолання викликів у держуправлінні, забезпечення кожному можливості брати участь у формуванні та реалізації політики. Однією з форм е-демократії є електронні петиції (далі - е-петиції).

Метою матеріалу є проаналізувати окремі аспекти впровадження інституту е-петицій, проблеми, пов'язані з цим, та окреслити перспективи розвитку.

Фундаментом матеріалу є праці дослідників інформаційного суспільства та е-демократії. Класиком інформаційного суспільства є Й. Масуда, який був автором терміну. Серед інших закордонних вчених слід назвати Дж. Нісбета, Г. Рейнгольда, Т. Стоуньєра, М. Вершиніна, С. Соловійова та ін. В Україні е-демократію вивчали Ю. Василевич, О. Дубас, В. Мещеряков, А. Митко, Г. Почепцов, І. Сало, К. Саркісова, Я. Турчин та ін.

Рада Європи визначає е-демократію як політичну систему, в якій інформаційно-комунікативні технології (далі - ІКТ) використовують для функцій демократичного процесу (доступ до інформації, свобода слова, участь в управлінні) та яка включає е-парламент, е-правосуддя, е-вибори, е-ініціативи, е-консультації, е-агітацію, е-опитування тощо [6, с. 115-116]. На думку вітчизняних дослідників, е-демократія сприяє політичній соціалізації, виводить на новий рівень відносини між владою та громадянами [1, с. 35-36].

Водночас дослідники аналізують не лише переваги, а й загрози та складнощі е-демократії. Вони вказують на те, що завдяки інтернету влада отримала потужний засіб впливу і управління поведінкою людей через швидкий доступ до будь-якої інформації про конкретну особу, організацію чи інститут [1, с. 35]. В. Мещеряков, ґрунтуючись на працях іноземних вчених, звертає увагу на небезпеку нового різновиду тоталітаризму [5].

Елементом демократії є інститут петицій, тобто звернень громадян та їх колективів до органів влади зі скаргами та пропозиціями. Нові технології дали змогу впровадити е-петиції, що робить процес звернення комфортним та інтенсифікує його. Р. Лінднер та У. Рім розрізняють такі види е-петицій: електронно подані петиції (через e-mail чи інтернет із ідентифікаційною інформацією); публічні електронні петиції (визнається публічною після опублікування в інтернеті); публічні е-петиції з додатковими учасницькими елементами (підтримка публічної е-петиції електронним підписом [10].

Наразі існує низка сервісів, які спеціалізуються на організації е-петицій - Change.org, Avaaz.org [11]. За даними спостерігачів, останній значно вплинув на ухвалення антикорупційного закону у Бразилії, поховання пропозиції розширити полювання на китів тощо [8]. Керівництво Avaaz звертає увагу, що цифровий активізм не закінчується тисненням на клавішу. Платформа організує громадян й на інші види тиску на владу (зокрема, телефонування) [8].

Європейському інституту петицій кілька десятиліть. Будь-які громадяни та

організації можуть звертатися до Європарламенту. У 1997 р. Амстердамський договір розширив це право, надавши змогу звертатися до Комітету регіонів, Соціально-економічного комітету тощо. За даними дослідників, у 2010 р. найчастіше скаржились на шахрайство, порушення законодавства щодо охорони природи, невизнання кваліфікацій, погане маркування продуктів [9].

Уряд США у 2011 р. впровадив сервіс We The People. Спочатку для того, щоб Держдепартамент розглянув петицію, треба було зібрати 5 тис. підписів протягом 30 днів. Але наразі цей показник збільшили до 100 тис. [12].

В Україні закон про звернення громадян ухвалили ще у 1996 р. У 2015 р. до нього внесли зміни, які запровадили інститут е-петицій [3]. Передбачена форма петицій з додатковими учасницькими елементами. Її перевагами є швидка обробка результатів, зручність для громадян тощо. З е-петиціями громадяни можуть звернутися до Президента, Верховної Ради, Кабінету Міністрів, органів місцевого самоврядування через сайти цих органів або сайт громадського об'єднання, яке здійснює збір підписів на підтримку петиції. Петиція, адресована Президенту, парламенту та уряду, розглядається за умови збору на її підтримку не менше 25 тис. підписів протягом не більше 3 місяців. Вимоги до кількості підписів на підтримку петиції до органу місцевого самоврядування та строку збору підписів визначаються статутом територіальної громади. Петиція не може містити заклики до повалення конституційного ладу, порушення територіальної цілісності України, пропаганду війни, насильства, жорстокості, розпалювання міжетнічної, расової, релігійної ворожнечі, заклики до вчинення терористичних актів, посягання на права і свободи людини.

Першим сайт для опублікування та підтримки петицій було створено Адміністрацією Президента України, надалі - парламентом та урядом, низкою місцевих держадміністрацій та місцевих рад. Досвід функціонування цих сайтів дає підстави для неоднозначної оцінки їх ефективності.

Так, за весь час існування е-петицій до Президента було зафіксовано 892,3 тис. користувачів, що підписали хоча б одну петицію, 29,7 тис. поданих петицій, з яких лише 40 набрали 25 тис. і більше підписів та 38 отримали відповідь Президента [2]. Але немає статистики чи будь-якої іншої інформації щодо втілення у життя петицій. У законі не передбачений механізм відслідковування розгляду петиції органами, яким Адміністрація Президента доручила опрацювати порушене питання. А з часом вона взагалі перестала активно реагувати на подані петиції.

Реакція інших органів влади на звернення до них у багатьох випадках нагадують формальні відписки. А низка органів влади взагалі й по сьогодні не створили сайти для електронних петицій [7], хоча були зобов'язані це зробити.

Щодо готовності самого суспільства до функціонування даного інституту, то це питання залишається під сумнівом, в усякому разі щодо районів, що мають обмежене покриття інтернету. Обмежені можливості й у громадян похилого віку для втілення своїх прав.

Не сприяє цьому й загальна недовіра громадянського суспільства до влади. Непрямим свідченням цього є локальність питань, які інколи містяться у петиціях, або їх гумористичний зміст (наприклад, петиція до Президента з пропозицією призначити лідера однієї з партій послом в Гондурас). Така реакція цілком відповідає постмодерністським принципам, згідно з якими проти негативного явища слід не боротися, а посміхатися над ним.

На думку керівника громадянської кампанії «За відповідальну владу», яка була значною мірою ініціатором впровадження е-петицій, відомого діяча І. Куруса, наразі не можна зробити остаточний висновок, що в Україні «вийде з петиціями - чи це буде

реальний механізм впливу громадян на владу чи це буде інструмент політичних суперечок, передвиборних баталій і маніпуляцій суспільною думкою» [4].

Отже, з розвитком ІКТ традиційні засоби політичної участі громадян доповнюються участю з використанням інструментів е-демократії. Потенційно безпосередній зв'язок влади з громадою покращує процеси вироблення політики та законотворення. Але є ризики використання цього інструменту в інтересах маніпуляції суспільної думки, ужорсточення контролю влади на суспільством тощо. В Україні цей інструмент ще не засвідчив свою ефективність ані в позитивних, ані в негативних цілях, чому сприяє невисокий рівень готовності до його використання й суспільством, й владою.

### Література

1. Василевич Ю.В. Досягнення та перспективи використання інформаційно-комунікаційних технологій у сфері політики: електронна демократія / Ю.В. Василевич // Наукові праці. Політологія. - 2012. - Том 197, № 185. - С. 33-36.
2. Електронні петиції [Електронний ресурс] / Офіційне інтернет-представництво Президента України. - Режим доступу : <https://petition.president.gov.ua>.
3. Закон України «Про внесення змін до Закону України «Про звернення громадян» щодо електронного звернення та електронної петиції» від 02 липня 2015 р. № 577-VIII // Відомості Верховної Ради. - 2015. - № 35. - Ст. 341.
4. Курус І.Ф. З петиціями «гратися» небезпечно [Електронний ресурс] / Інтерв'ю «РБК-Україна». - Режим доступу : <https://daily.rbc.ua/ukr/show/igor-kurus-petitsiyami-igrat-opasno-1441981399.html>.
5. Мещеряков В.С. Електронна демократія [Електронний ресурс] / В.С. Мещеряков. - Режим доступу : <http://kds.org.ua/blog/elektronna-demokratiya>
6. Місержи С.Д. Електронне урядування (е-урядування) / С.Д. Місержи // Новітня політична лексика (неологізми, okazіоналізми та інші новотвори) / [І.Я. Вдовичин, Л.Я. Угрин, Г.В. Шипунов та ін.] ; за заг. ред. Н.М. Хоми. - Львів : «Новий Світ-2000», 2015. - 492 с.
7. Список офіційних ресурсів електронних петицій України [Електронний ресурс] / Вікіпедія. - Режим доступу : [https://uk.wikipedia.org/wiki/Список\\_офіційних\\_ресурсів\\_електронних\\_петицій\\_України](https://uk.wikipedia.org/wiki/Список_офіційних_ресурсів_електронних_петицій_України).
8. A town crier in the global village [Електронний ресурс]. - Режим доступу : <http://www.economist.com/node/16943875>.
9. Barriga T. Petycji do Parlamentu Europejskiego w 2010 r. [Електронний ресурс] / Т. Barriga. - Режим доступу : <http://archive.is/R7yst#selection-631.1-631.168>.
10. Lindner R. Electronic Petitions and Institutional Modernization: International Parliamentary E-Petition Systems in Comparative Perspective [Електронний ресурс] / R. Lindner, U. Riehm // Journal of Democracy. - 2009. - № 1. - Режим доступу : <http://www.its.fzk.de/deu/lit/2009/liri09a.pdf>.
11. Online petition [Електронний ресурс] / Вікіпедія. - Режим доступу : [https://en.wikipedia.org/wiki/Online\\_petition](https://en.wikipedia.org/wiki/Online_petition).
12. We The People [Електронний ресурс]. - Режим доступу : <https://petitions.whitehouse.gov>.